

Výzkum vojenských faktorů světového vývoje

Současné úvahy o zabezpečení obrany-schopnosti naší země se dnes pohybují zcela zákonitě ve dvou rovinách: naše úsilí v tomto směru je nedílnou součástí světového zápasu dvou soustav (s přihlédnutím k roli „třetího světa“) a má své specifické stránky, vyplývající z postavení a úlohy ČSSR v socialistické koalici. Tato dvojí dimenze je podmíněna nejen politicky, nýbrž i vojenskotechnicky, důsledky, kterými je předurčován charakter ozbrojeného zápasu vědeckotechnickou revolucí. (Přitom je nutné uvažovat nejen o dnešních branných systémech, nýbrž i o perspektivních — spojených např. s úvahami o možnosti kosmické války.)

Může vzniknout názor, zda podobné úvahy nepřesahují rámec reality nebo našich možností, tím pochopitelnější, čím výrazněji se ukazuje, že řešení některých vojenskopolitických a vojenskotechnických problémů dnes přesahuje dokonce možnosti předních velmocí. Již v takto položené otázce je však skryta část odpovědi. Právě tyto nebývalé dimenze dnes vyžadují stále naléhavěji určitou účelnou dělbou práce uvnitř koalic a aktivní vklad všech součástí společenské soustavy, a to nejen v oblasti válečného potenciálu, nýbrž i širšího, s ním souvisejícího kom-

plexu. Nové dimenze které vneslo do problematiky obranyschopnosti politické rozdělení světa v podmínkách nástupu vědeckotechnické revoluce neznamenaají jen novou kvantitu. Není možné v plném rozsahu na tomto místě analyzovat všechny stránky problému. Uvedme jako dílčí příklad skutečnost, že věc obrany není dnes pouze otázkou odpovídajícího soudobého vojenského potenciálu, nýbrž otázkou politické a ideové stability země i koalice jako celku, ekonomické, vědecké, technické úrovně aj. Kvalitativně se změnil i obsah nadřazeného pojmu válečný potenciál. I sám vojenský systém spěje k všelidovosti.

Došlo i k určitému zmezinárodnění politických problémů. Vznik nebo zabránění dílčího konfliktu je dnes vždy ve větší či menší míře spojen s hrozbou eskalace v konflikt celosvětový. Tím spíše, jde-li o otázku konfliktu v exponované oblasti. Promítneme si např. tyto nové dimenze do úlohy naší země při řešení německé otázky v politickém i vojenském smyslu.

Společenský i vojenskotechnický vývoj v současné etapě nově vymezil i úlohu síly při řešení mezinárodních problémů. Z hlediska naší úvahy o účelnosti celosvětového i specifického pohledu na otáz-

ky obranyschopnosti země a nezbytnosti aktivního vkladu do koaliční politiky a vojenství je nutné z této skutečnosti vyvodit některé závěry.

V první řadě, tato tendence k mírovému soutěžení a k mírovému řešení sporných problémů se prosazuje stále výrazněji díky potenciálu socialistické soustavy. Soudobá socialistická vojenská síla při historicky nových principech jejího použití (výlučně k obraně socialismu) hraje přitom nemalou úlohu. Účelný předstih nebo alespoň rovnováha v oblasti vojenských sil je podmínkou dalšího příznivého vývoje (což nevylučuje dosažení takové rovnováhy na nulovém bodě, tj. všeobecného a úplného odzbrojení).

Zabezpečení obranyschopnosti každé jednotlivé země socialistické soustavy (přirozeně v koaličním rámci) je z tohoto hlediska významným světovým faktorem mírové koexistence.

Konkrétněji pak vynikne tento význam, přihlédneme-li k pokusům imperialistických sil rehabilitovat i v těchto nových podmínkách ozbrojeně násilí jako prostředek politiky. Jejich teoretické řešení v současné době operují s možnostmi dílčích nebo omezených konfliktů pod úrovní všeobecné jaderné války, a to i v exponovaných oblastech. Ať již považujeme tyto teorie za sebespekulativnější, je nutné s nimi jako s možnou alternativou seriózně kalkulovat. Mají oficiální politikou i vojenskou podporu a jsou odpovídajícím způsobem materiálně dotovány. Minimálně je nutné počítat s tím, že mohou být aplikovány v podobě hrozby vojenskou silou na dané úrovní. V této situaci pak objektivně vzrůstá význam i malých nebo konvenčních armád jako relativně samostatného činitele k paralyzování takových záměrů a význam dalších součástí branného systému.

Socialistické politice však vyvstává v těchto podmínkách logický úkol usilovat o trvalé vyloučení vojenské síly z mezinárodních vztahů a vytvořit účinný systém evropské i světové bezpečnosti. Jde přitom o dlouhodobý proces, sestávající z dílčích konkrétních kroků. Každý z nich musí být vážen jak z hlediska vytyčeného konečného cíle tak z hlediska respektování obranyschopnosti v tom kterém časovém momentu. Mnohokrát byla zdůrazněna specifická úloha malých států při rozvíjení této politiky, aniž by to ovšem znamenalo narušení koaličních vztahů. Naopak, právě respektování zájmů soustavy při takové iniciativě vyžaduje, aby všechny kroky byly podnikány se zřetelem k možným globálním důsledkům.

Při respektování všech těchto stránek řešení otázky, jakými směry se má ubírat vědeckovýzkumná práce, má-li zabezpečit seriózní podklady pro vojenskou politiku státu v širším smyslu i pro zásadní rozhodování v ozbrojených silách, vyplnou určitá objektivní kritéria. Bude účelné hluboce studovat vojenské stránky a faktory světového vývoje při globálním pojetí vzájemných vztahů společenských soustav. Je přitom nutné odpovídat na potřeby vojenské politiky v obou možných alternativách, vyplývajících z podstaty existujících společenských řádů tj. z hlediska možného konfliktu i z hlediska mírové koexistence. Souběžně s globálním oceněním vývojových trendů je nezbytné respektovat specifické potřeby, dané místem a úlohou ČSSR ve Varšavské smlouvě.

Rozvoj vědecké práce však nezbytně vyžaduje, aby byly souběžně řešeny i některé základní otázky, bez nichž nelze koncipovat dlouhodobý výhled nebo které determinují neúčelnější metodologické postupy při zkoumání. I ty byly vzaty v úvahu při specifikaci hlavních směrů výzkumu.

Výslednicí těchto úvah a z nich vyplývajících kritérií je projekt dlouhodobého základního výzkumu, který vytyčuje tyto hlavní směry:

1. Obecné problémy (úloha síly v mezinárodních vztazích, vojenský poměr sil a jeho vývojové tendence).

2. Vývojové tendence vojenské síly a vojenské politiky socialismu (zahrnující celou řadu problémů od obecných [např. faktory vojenské síly socialismu], po konkrétní [postavení ČSSR a její armády ve vojenském systému států Varšavské smlouvy]).

3. Vývojové tendence vojenské síly, vojenské politiky a strategie soudobého kapitalismu v Evropě.

4. Některé vojenské aspekty vývoje „třetího světa“, které bezprostředně souvisejí s oběma předchozími problémy.

5. Místo a úloha ČSSR při řešení vojenských problémů evropské bezpečnosti.

Diskuse v sekci na sympoziu k rozvoji společenských věd věnovala mimořádnou pozornost výzkumu socialismu. Malá rozpracovanost této problematiky i určité tradiční prvky v myšlení vyvolávaly totiž již v přípravné fázi četné diskuse o možnostech a účelnosti takového zkoumání. Znovu se však jednoznačně potvrdila správnost našeho postupu. Rozhodující vliv, který má socialistická soustava ve světovém vývoji i ve vztazích obou vojenských skupením ukazuje, že nelze dnes například zkoumat ani jednu z dílčích otázek

imperialistické vojenské politiky, vojensství, ideologie, aniž by se přesně tento vliv v konkrétním projevu ocenil. Obdobně si takové zkoumání vynucují např. dnešní problémy jednoty socialistické soustavy, zvláště pokud jde o jejich důsledky a vliv na vojenské vztahy dvou soustav (Čína). Takové zkoumání si vynucuje i nutnost dalšího prohlubování internacionálních svazků států a armád Varšavské smlouvy, která je živým a mnohotvárným procesem a tvůrčím dialogem, vyžadujícím jak znalosti obecných cílů, tak i historicky podmíněné specifiky.

V závěru několik slov k vědeckovýzkumné základně. Projekt nelze realizovat bez mezinárodní dělby práce, bez spolupráce s vědeckovýzkumnými pracovišti bratrských států a armád. Úzce navazuje (např. ve státním plánu, jehož je součástí) na civilní společenskovědní pracoviště a jejich výsledky, a počítá i zde s dalším prohlubováním dělby práce. Dosavadní praxe ukázala, že řadu stěžejních otázek vzhledem k jejich vojenské specifice již nelze řešit bez speciálních vojenských znalostí a zkušeností, bez denního sepětí s živoucím armádním organismem. A ko-

nečně, přirozené zázemí vytváří rozvoj jednotlivých vědních oborů (zabezpečovaný vědeckopedagogickými a výzkumnými pracovišti vojenských škol, ústavů a složek) a solidní vědeckoinformační základna.

Samostatný objekt zkoumání, má-li být postižen v živoucí mnohotvárnosti a vývoji však vyžaduje, aby se všechny tyto proudy při daných možnostech slévaly v práci interdisciplinárního pružného týmu, který by byl s to zabezpečit plynulý tok vědeckých výsledků. Má-li být respektována objektivně se prosazující role vědy ve společnosti, bude nezbytné i určité přeskupení sil a prostředků v její prospěch, přirozeně za souběžného využití vlastních rezerv vědeckovýzkumné fronty.

Problémy, které jsem stručně naznačil, nevyčerpávají ani obsahovou a metodologickou složitost úkolů, před nimiž společenskovědní fronta v ČSLA dnes stojí, ani bohatost námětů a impulsů, které symposium přineslo. Bude jistě věcí dlouhodobého tvůrčího dialogu vědy a praxe, aby kvalitativní obrat, k němuž základní linie strany dala impuls, se proměnil ve společenský užitek.